

הלכות ספירת העומר

אורח חיים סימן תפט

דיני ספירת העומר (סימן תפט)

חובת הספירה על כל אדם (סעיף א):

שו"ע: "בליל שני אחר תפלת ערבית מתחילים לספור העומר, ואם שכח לספור בתחלת הלילה הולך וסופר כל הלילה. ומצוה על כל אחד לספור לעצמו".

משנ"ב¹: שנאמר "וספרתם לכם", משמע שהמצוה חלה על כל יחיד ויחיד. ומשמע מזה שספירת העומר אינה כמו שאר מצוות התלויות באמירה כמו קידוש והבדלה וכיוצא בזה שאדם יכול לשמוע מחבירו ולהתכוין מדין שומע כעונה, שכן לגבי ספירת העומר גילתה התורה שאינו יוצא עד שיספור בעצמו. אמנם יש אחרונים שכתבו שכוונת התורה לומר שמצוה זו חלה על כל הציבור ולא רק על בית דין (בניגוד לספירת שמיטות ויובלות שהמצוה "וספרת לך שבע שבתות שנים..."² מוטלת רק על בית דין), אך לענין לצאת ידי חובה בשמיעה מאדם אחר המחוייב במצוה ומתכוין להוציאו – אין הבדל בין ספירת העומר לבין שאר מצוות התלויות בדיבור (עד כאן מהמשנ"ב. ובשו"ע הרב³ לאחר שהביא מחלוקת זו, הכריע שלכתחילה יש לחוש לשיטה הראשונה ולא לסמוך על מה ששומע הספירה מהשליח ציבור אלא לספור בעצמו).

1. ס"ק ה.

2. ויקרא כה ח.

3. סעיף א.

כל זה לגבי הספירה עצמה, אבל לגבי הברכה על ספירת העומר – לכולי עלמא אפשר לצאת בשמיעת הברכה מחבירו כמו בכל הברכות. אכן למעשה מנהג בכל ישראל שכל אחד מברך וסופר לעצמו ואין סומכים על השליח ציבור⁴.

כתבו האחרונים שאפשר לספור ספירת העומר בכל שפה שמבין, אך אם אינו מבין מה שאומר – אין זו ספירה ואינו יוצא ידי חובה אפילו ספר בלשון הקודש⁵.

האם המצוה בזמן הזה מן התורה:

כתב בשו"ע הרב⁶: "ומצוה זו נוהגת בארץ ובחוץ לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית. ויש אומרים שבזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין מקריבים העומר – אין מצוה זו נוהגת כלל מדברי תורה, אלא מדברי סופרים שתיקנו זכר למקדש. וכן עיקר. ומכל מקום כל מה שתקנו חכמים תקנו כעין של תורה, ואין חילוק ביניהם אלא בדברים שיתבאר".

האם נשים חייבות בספירת העומר:

מובא באחרונים שנשים פטורות מספירת העומר משום שהיא מצות עשה שהזמן גרמא, אמנם בחלק מן המדינות נהגו הנשים לספור ויש מצוה זו עליהן כחובה⁷.

לגבי הברכה כתב המשנ"ב⁸ שאשה שרוצה לספור לא תברך, כיון שיש להניח שתטעה או תשכח יום אחד ונמצא שבירכה לבטלה, וגם על פי רוב נשים אינן מבינות פירוש המילות. אבל בשו"ע הרב⁹ כתב שאין חשש איסור במה שנשים מברכות אף שהן פטורות (כמנהג האשכנזים בכל מצוות עשה שהזמן גרמא שנשים מברכות).

בזמננו שנשים מבינות פירוש המילות וגם החשש לטעות או שכחה הוא יותר רחוק¹⁰ – מסתבר שגם המשנ"ב יודה שרשאות לספור. אכן למנהג עדות המזרח שנשים אינן מברכות על מצוות עשה שהזמן גרמא¹¹ – גם בספירת העומר אסור להן לספור עם ברכה, ויש שכתבו שאף בלי ברכה אין להן לספור¹².

4. משנ"ב שם.

5. משנ"ב שם.

6. סעיף ב.

7. מגן אברהם ס"ק א, שו"ע הרב סעיף ב, משנ"ב ס"ק ג.

8. שם.

9. שם.

10. שאמנם נשים אינן רגילות להתפלל מעריב כל יום במנין, אך ישנן תזכורות אלקטרוניות וכיוצא בזה. ובפסקי תשובות (אות ז) כתב שאשה הנוהגת לספור בברכה – בעלה צריך להזכיר לה מדי יום. עוד כתב שם שעל פי הזהר הקדוש וכתבי האריז"ל אין לנשים לספור ספירת העומר.

11. שו"ע סימן יז סעיף ב, סימן תקפט סעיף ו.

12. ראה שו"ת רב פעלים קונטרס סוד ישרים חלק א סימן יב, כף החיים כאן ס"ק ט. ובילקוט יוסף (סעיף יא) כתב: "נשים פטורות ממצות ספירת העומר... ואם רצו לספור בלי ברכה רשאות, אבל אינן רשאות לברך,

אופן הספירה (המשך סעיף א):

שו"ע: "וצריך לספור מעומד ולברך תחלה (ויעמוד משעה שמתחיל הברכה, ובדיעבד אפילו אם אמר את הספירה עצמה בישיבה יצא¹³). וסופר הימים והשבועות (שנאמר¹⁴ "תספור חמשים יום", ונאמר¹⁵ "שבעה שבועות תספור לך"). כיצד? ביום הראשון אומר: היום יום אחד¹⁶, עד שמגיע לשבעה ימים ואז יאמר היום שבעה ימים שהם שבוע אחד, וביום שמיני יאמר היום שמונה ימים שהם שבוע אחד ויום אחד, וכן עד שיגיע לארבעה עשר ימים שהם ארבעה עשר ימים שהם שני שבועות, ועל דרך זה מונה והולך עד ארבעים ותשעה יום".

מעיקר הדין ספירת השבועות היא רק בסוף כל שבוע (7, 14 וכו'), ולכן אם אמר "היום שמונה ימים" ולא סיים "שהם שבוע אחד ויום אחד" – יצא. ואם בסוף שבוע ספר רק ימים ולא הזכיר שבועות, יש אומרים שיצא בדיעבד, ויש אומרים שצריך לחזור ולספור ימים ושבועות כדין, ולכן למעשה יחזור ויספור בלי ברכה (ואם שכח לחזור ולספור – יכול בשאר הימים לברך על הספירה ואינו נחשב כמי שלא ספר יום אחד). אבל אם ספר רק שבועות ולא הזכיר ימים, כגון שאמר ביום השביעי "היום שבוע אחד" ולא הזכיר ימים כלל – לכולי עלמא לא יצא (אך אם ביום השמיני אמר "היום שבוע אחד ויום אחד" – יצא¹⁷).

ספירה לפני צאת הכוכבים (סעיף ב):

שו"ע: "אם טעו ביום המעונן וברכו על ספירת העומר (לפני השקיעה) – חוזרים לספור כשתחשך (ומברכים שוב¹⁸). והמדקדקים אינם סופרים עד צאת הכוכבים, וכן ראוי לעשות".

משנ"ב: כוונת השו"ע לומר שמן הדין היה אפשר להקל לספור ספירת העומר בבין השמשות שהוא ספק לילה, כיון שספירת העומר בזמן הזה היא מדרבנן לרוב הפוסקים ואפשר ללכת לקולא במקרה של ספק, ועל זה כתב השו"ע שהמדקדקים ממתינים עד צאת הכוכבים שהוא וודאי לילה¹⁹, שאין זה נכון להכניס עצמו לספק לכתחילה, ומכל מקום בדיעבד אם בירך בבין השמשות – יצא (אמנם המשנ"ב הוסיף שאלה רבה מצדד לומר שנכון שיחזור ויספור לאחר צאת הכוכבים ללא ברכה).

שהיא ברכה לבטלה. ועל פי הסוד טוב שהנשים לא תספורנה כלל העומר אף בלי ברכה".

13. משנ"ב ס"ק ו.

14. ויקרא כג טז.

15. דברים טז ט.

16. הרמ"א הוסיף את המילה "בעומר" ("היום יום אחד בעומר"), וכן בשאר הימים (כגון "היום שבעה ימים שהם שבוע אחד בעומר"). ובמשנ"ב (ס"ק ח) כתב שברוב הפוסקים הנוסח הוא "לעומר", ובכל אופן אמירת מילה זו היא רק לכתחילה כדי לבאר שמונה מיום שהקריבו את העומר והלאה, ואם לא אמר אלא "היום כך וכך" – גם כן יצא.

17. שו"ע הרב סעיף ו, משנ"ב ס"ק ז וס"ק ט.

18. משנ"ב ס"ק יג.

19. ובצאת הכוכבים ראוי לספור אפילו שלא התפלל עדיין מעריב, ואפילו במוצאי שבת, שלאחר צאת הכוכבים הוא לילה לכל דבר (משנ"ב ס"ק יח).

בשׁו"ע הרב²⁰ כתב שראוי לכל אדם לספור רק לאחר צאת הכוכבים, ומכל מקום מנהג ההמון עכשיו להקל ולספור בבין השמשות.

כיצד ינהג אדם שמתפלל עם הציבור מבעוד יום (סעיף ג):

שׁו"ע: "המתפלל עם הציבור מבעוד יום – מונה עמהם בלא ברכה, ואם יזכור בלילה – יברך ויספור". רמ"א: "ואפילו ענה אמן על ברכת הקהל, אם היה דעתו שלא לצאת, יחזור ויברך ויספור בלילה".

ההבנה הרווחת באחרונים שהשׁו"ע דיבר על ציבור שמתחילים להתפלל ערבית מבעוד יום סמוך לשקיעה, וסופרים ספירת העומר בבין השמשות. על זה כתב השׁו"ע שאדם המדקדק לספור דווקא לאחר צאת הכוכבים – טוב שיספור עם הציבור על תנאי, כיון שעלול לשכוח לאחר מכן לספור ביחידות, והיינו שיספור עם הציבור ללא ברכה, ויחשוב בדעתו שאם אשכח לספור בלילה הריני סומך על ספירה זו לצאת בה ידי חובתי, ואם לא אשכח לספור בלילה הרי דעתי עכשיו שלא לצאת בספירה זו (שאף להאומרים שמצות אין צריכות כוונה לצאת בהן ידי חובתו, מכל מקום כשמכוין בפירוש שלא לצאת בהן ידי חובתו בוודאי אינו יוצא בעל כרחו²¹), ולאחר מכן כשיזכור יספור בלילה בברכה.

כיצד ינהג אדם ששואלים אותו כמה היום לעומר (סעיף ד):

שׁו"ע: "מי ששואל אותו חבירו בין השמשות (וכל שכן לאחר צאת הכוכבים²²) כמה ימי הספירה בזה הלילה – יאמר לו אתמול היה כך וכך, שאם יאמר לו היום כך וכך (אפילו ללא המילה "לעומר" שאינה מעכבת²³) – אינו יכול לחזור ולמנות בברכה²⁴. אבל קודם בין השמשות, כיון שאין זמן ספירה אין בכך כלום" (וכן אם לא אמר את המילה "היום" אלא אמר רק "חמשה ימים לעומר" אפילו היה זה לאחר צאת הכוכבים – יכול לאחר מכן לספור בברכה, שעיקר מצות ספירה היא שיאמר "היום כך וכך"²⁵).

20. סעיף יב.

21. שׁו"ע הרב שם

22. משנ"ב ס"ק יט.

23. משנ"ב ס"ק כא.

24. שכבר יצא בזה ידי ספירה לפי השיטה שמצוות אינן צריכות כוונה, ולגבי הברכה צריך לחוש לשיטה זו, ולכן לא יברך על הספירה שימנה אחר כך (משנ"ב ס"ק כב). וכל זה לגבי המשיב, אבל לגבי השואל כתב בשׁו"ע הרב (סעיף יד) שיכול לספור בברכה אף ששמע כבר את הספירה מהמשיב, כיון שבשעה ששמע היה בדעתו לחזור ולספור, שהרי בשביל כך הוא שומע, ונמצא שהיה בדעתו בפירוש שלא לצאת בשמיעה זו. אבל המשיב לא היה בדעתו בפירוש בשעת התשובה שרוצה לחזור ולספור שנית אחר כך, אף שבאמת כן הוא, מכל מקום כיון שלא היה בדעתו בפירוש יצא ידי חובתו להאומרים שמצוות אינן צריכות כוונה. עוד כתב בשׁו"ע הרב (סעיף טו) שכל זה כאשר אדם שאל את חבירו לאחר השקיעה, אך אם שאל לפני השקיעה – אפילו אמר לו היום כך וכך לעומר חזר וסופר בברכה, ומכל מקום לכתחלה טוב ליהדר מפלג המנחה ואילך שלא יאמר היום כך וכך.

25. משנ"ב ס"ק כ על פי כמה אחרונים, וביניהם שׁו"ע הרב (סעיף יד). ומכל מקום יותר טוב לומר "אתמול היה כך וכך" (שׁו"ע הרב שם), לפי שיש המפקקים בדין זה (הובאו בשער הציון אות כה).

התעסקות בצרכי האדם לפני ספירת העומר (סעיף ד ברמ"א):

רמ"א: "וכשהגיע הזמן אסורים לאכול²⁶ עד שיספור (היינו מצאת הכוכבים והלאה, ומהאחרונים עולה שיש להחמיר שלא לאכול מחצי שעה קודם צאת הכוכבים, אך במקום שיש לו מי שיזכיר לו לספור כגון שהגבאי מכריז שצריך לספור – אין צריך להחמיר לפני צאת הכוכבים²⁷). ואפילו התחיל לאכול – פוסק וסופר²⁸. מיהו אם התחיל לאכול קודם שהגיע הזמן²⁹ – אינו צריך להפסיק, אלא גומר אכילתו וסופר אחר כך".

אדם שבירך בשעה שאינו יודע מה היא הספירה של היום (סעיף ה):

שו"ע: "אם אינו יודע החשבון, ופתח (את הברכה) אדעתא דלסיים כמו שישמע מחבירו, ושתק עד ששמע מחבירו וסיים כמוהו – יצא".

מהמשנ"ב מתבאר שמצד הספירה עצמה בוודאי יצא ידי חובתו, שהרי הברכה אינה מעכבת, ואם אדם שספר ללא ברכה יצא – כל שכן שאדם שבירך בלא כוונה על יום זה יצא. אלא החידוש של השו"ע הוא שאפילו ידי הברכה יצא, שאף שלא ידע איזה יום יספור, מכל מקום מאחר שהתחיל הברכה על דעת שישמע מחבירו – הרי כוונה זו שתלה דעתו בדעת חבירו מועילה. ומכל מקום לכתחילה אין לו לברך אלא אם כן יודע מתחלה איזה יום היום, שהרי אסור להפסיק אפילו בשתיקה בין הברכה להמצוה יותר מכדי דיבור, וכאשר מסיים את הברכה וממתין עד שחבירו יספור הרי שוהה יותר מכדי דיבור.

אדם שבירך על דעת לומר ספירה שאינה של היום (סעיף ו):

כתב השו"ע שאם פתח ואמר ברוך אתה ה' א-לקינו מלך העולם על דעת לומר היום ארבעה ימים לעומר (מאחר שחשב שהיום ארבעה ימים לעומר), ולאחר מכן נזכר שהיום חמשה ימים לעומר ואמר כהוגן – יצא ידי חובתו ואינו חוזר ומברך (שהרי אפילו הסופר ללא ברכה יצא ידי חובתו, וכל שכן זה שבשעת ברכתו היה סבור שהיום ארבעה ימים לעומר³⁰).

26. והוא הדין שאר מלאכות שעלול להמשך בהן, או שיכולים לגרום טרדה, ויש לחוש שמא ישכח לספור (משנ"ב ס"ק כד).

27. משנ"ב ס"ק כג.

28. החובה להפסיק לעשיית היא רק במצוה דאורייתא, ולאור זאת יש אחרונים שכתבו שלפי מה דקימא לן שספירת העומר בזמן הזה מדרבנן – אינו צריך לפסוק, כיון שיש לו שהות כל הלילה לספור לאחר שישגמור סעודתו או מלאכתו. אמנם יש שכתבו (וביניהם שו"ע הרב סעיף יז) שעל אף שמודה הרמ"א שהעיקר להלכה שספירת העומר בזמן הזה מדרבנן, מכל מקום בנידון דידן חשש הרמ"א לשיטת הסוברים שאפילו בזמן הזה ספירת העומר מדאורייתא, משום שהוא דבר שאין בו טורח כלל להפסיק מעט מעיסוקו ולספור (משנ"ב ס"ק כה).

29. המשנ"ב (ס"ק כו) כתב שלפי חומרת האחרונים שהובאה בפנים היינו כשהתחיל לאכול יותר מחצי שעה לפני צאת הכוכבים. אבל בשו"ע הרב (סעיף יז) כתב שאם עבר והתחיל בסעודה בתוך חצי שעה סמוך לזמן הספירה – אינו צריך להפסיק באמצע סעודתו.

30. משנ"ב ס"ק לב.

עוד כתב השו"ע שאפילו במקרה שכעת היום הרביעי לספירה, והוא זוכר כראוי את היום ובירך על דעת לומר היום ארבעה ימים לעומר, אלא שטעה בלשונו ואמר היום חמשה ימים לעומר – אינו חוזר ומברך.

המשנ"ב כתב שהאחרונים חלקו על הדין השני של השו"ע, וכתבו שאין זה מועיל מה שבשעת הברכה ידע איזה יום היום, שהרי בפועל ספר שלא כהוגן והוציא שקר מפיו ועיקר הספירה היא בפה. לדברי המשנ"ב: במקרה כזה צריך לברך שוב ולספור היום ארבעה ימים לעומר, שכן ברכתו (שספר אחריה שלא כהוגן) היתה לבטלה, אלא אם כן נזכר תוך כדי דיבור לספירתו, שאז חוזר וסופר מיד כדין בלי לברך שוב (ואפילו אם בשעת הברכה היה דעתו שהיום חמשה ימים לעומר וגם אמר בטעות היום חמשה ימים לעומר, אך נזכר בתוך כדי דיבור שהיום הוא היום הרביעי – יתקן את עצמו מיד בלי לברך שוב ויצא ידי חובתו).

אמנם בשו"ע הרב³¹ כתב לגבי הדין השני של השו"ע, שעל אף שבוודאי צריך לחזור ולספור היום ארבעה ימים לעומר, מכל מקום אינו צריך לברך שנית לפני הספירה הזו, לפי שיוצא בברכה שבירך בתחילה אם לא הפסיק בינתיים בדברים אחרים (והספירה הראשונה שספר בטעות אינה נחשבת הפסק בדבר אחר, כיון שהתעסק בדבר שבירך עליו אלא שלא עלה בידו כהוגן).

נזכר ביום שלא ספר בלילה (סעיף ז):

שו"ע: "שכח ולא בירך כל הלילה – יספור ביום בלא ברכה".

משנ"ב: שהפוסקים נחלקו האם זמן ספירה הוא רק בלילה או שגם ספירה ביום נחשבת ספירה בדיעבד, ולכן מצד אחד יש לו לספור כדעת הרבה פוסקים שספירת יום עולה בדיעבד, אך לא יברך על ספירה זו כדי לחוש לסוברים שזמן ספירה רק בלילה, ובלילות שלאחר מכן יכול לספור עם ברכה (בניגוד למי שדילג יום אחד לגמרי כדלקמן).

שכח ולא ספר בכל היממה (סעיף ח):

שו"ע (עם משנ"ב בסוגריים): "אם שכח לברך באחד מהימים, בין יום ראשון בין משאר ימים (או שנודע לו שאתמול טעה במנין וספר ספירה אחרת שדינו כמי שלא ספר כלל) – סופר בשאר ימים (כדעת הרבה פוסקים שכל יום הוא מצוה בפני עצמה ומה שלא ספר אתמול אינו מעכב לגבי היום) בלא ברכה" (כיון שמאידך יש סוברים שכל הספירה היא מצוה אחת, ונכון שישמע הברכה מאדם אחר ויענה אמן בכוונה לצאת ואז יספור).

המשך שו"ע: "אבל אם הוא מסופק אם דילג יום אחד ולא ספר – יספור בשאר ימים בברכה". משנ"ב: שיש כאן ספק ספיקא, שמא לא דילג כלל, ואם תאמר שדילג שמא הלכה כפוסקים

31. סעיף כא.

שכל יום מצוה בפני עצמה. והוא הדין בכל מקרה שדינו לחזור ולספור בלי ברכה מחמת ספק, שאם לא חזר וספר – יכול לספור בשאר הלילות בברכה, משום ספק ספיקא (שלא היה צריך לחזור ולספור, ואם תאמר שהיה צריך שלא הלכה כפוסקים שכל יום מצוה בפני עצמה).

ספירת העומר בליל שבת ויום טוב או במוצאי שבת ויום טוב (סעיף ט):

שו"ע (עם משנ"ב בסוגריים): "ליל שבת וליל יום טוב – מברכים וסופרים אחר קידוש בבית הכנסת (כדי להקדים את קדושת היום כמה שניתן, אך אם סופר בביתו יספור לפני הקידוש שהרי אסור לאכול לפני הספירה). ובמוצאי שבת ויום טוב – קודם הבדלה (כדי לאחר את הוצאת היום כמה שניתן) אחר קדיש תתקבל (שהוא גמר התפילה). וכשחל יום טוב האחרון של פסח במוצאי שבת, דאז אומר קידוש והבדלה בפעם אחת – יש לספור קודם שמברכים על הכוס בבית הכנסת" (כמו בכל מוצאי שבת שמאחרים את הוצאת היום, והחידוש כאן שאף על פי שיחד עם הוצאת היום מקבלים את קדושת יום טוב, מכל מקום קדושת שבת גדולה מקדושת יום טוב).

מנהגי אבלות בספירת העומר (סימן תצג)

הקדמה:

בימי ספירת העומר נוהגים מקצת מנהגי אבלות, והיינו שלא לישא אשה ושלא להסתפר, משום שמתאבלים על 24,000 מתלמידי רבי עקיבא שמתו בימים הללו. מוסכם על הראשונים שתלמידי רבי עקיבא נפטרו במשך 33 או 34 ימים מתוך ימי ספירת העומר, אלא שנחלקו באלו ימים מדובר, ומצינו בזה באופן כללי שתי שיטות מרכזיות כדלקמן.

שיטה א':

יש אומרים שתלמידי רבי עקיבא מתו מתחילת ספירת העומר (ט"ז ניסן) עד ל"ג בעומר, ולאחר מכן מל"ג בעומר עד שבועות אין נוהגים כלל מנהגי אבלות. אמנם בשיטה זו גופא יש שכתבו שעל אף שעיקר הפסקת המגיפה היתה בל"ג בעומר, מכל מקום גם בל"ד בעומר מתו עוד מעטים, ולכן יש לנהוג אבלות עד ל"ד בעומר לאחר הזריחה, ולאחר מכן אין נוהגים יותר אבלות, כיון שביום האחרון של האבילות אנו אומרים מקצת היום ככולו, ודי בכך שנוהגים להמנע מתספורת ונישואין זמן מועט לאחר הזריחה. ויש שכתבו שבל"ג בעומר פסקו מלמות לגמרי, ולפי זה ל"ג בעומר עצמו הוא היום האחרון של האבילות, ולכן נוהגים להמנע מתספורת ונישואין עד לאחר הזריחה של יום ל"ג בעומר (אבל ליל

ל"ג בעומר אינו יכול להחשב כמקצת היום). ויש שנוהגים להקל עוד יותר ולהתיר תספורת ונישואין מיד בתחילת ליל ל"ג בעומר.

שיטה ב':

יש אומרים שהמגיפה של תלמידי רבי עקיבא נמשכה בכל ימי ספירת העומר, אך בפועל היתה המגיפה רק 33 ימים כיון שלא מתו בשבת ויום טוב וחול המועד וראש חודש. לפי שיטה זו נהגו להתאבל (להמנע מתספורת ונישואין) כנגד אותם 33 ימים במשך 33 ימים שם-ב' אייר עד ערב שבועות, למעט יום ל"ג בעומר עצמו שנהגו להקל בו מדין מקצת היום ככולו (שנוהגים אבילות רק עד מעט לאחר הזריחה כנ"ל). ויש שנהגו שאותם 33 ימים מתחילים ביום ל' בניסן ומסתיימים ביום הראשון של שלושת ימי ההגבלה לאחר הזריחה (ואז יום זה גם כן נחשב מדין מקצת היום ככולו).

להלכה מובא באחרונים שכל אחד צריך לנהוג כמנהג מקומו, ואם יש לו ספק במנהג המקום – אינו יכול לתפוס את הקולות של שתי השיטות, כיון שקולות אלו סותרות זו את זו. אבל יכול לתפוס את החומרות של שתי השיטות, והיינו לנהוג איסור מפסח עד ערב שבועות או עד יום ראשון של הגבלה חוץ מל"ג בעומר, ואף שנהג שתי חומרות שסותרות זו את זו אינו נחשב ככסיל ההולך בחושך, כיון שעושה כן מחמת הספק שנסתפק לו איזה מנהג הוא עיקר (ומכל מקום אדם שאינו יודע את מנהג המקום אינו מחוייב לתפוס את שתי החומרות, אלא יכול לתפוס איזה מנהג שירצה, ואין חוששים שמא מנהג מקום הזה אינו כן, כיון שמדובר כאן על מנהג בעלמא שאין להחמיר בספיקו).

אין מתחתנים עד ל"ג בעומר (סעיף א):

שו"ע: "נוהגים שלא לישא אשה בין פסח לעצרת עד ל"ג לעומר, מפני שבאותו זמן מתו תלמידי רבי עקיבא (ואין ראוי להרבות בשמחה). אבל לארס ולקדש – שפיר דמי (וכן מותר להחזיר גרושתו³²), ונשואין נמי מי שקפץ וכנס אין עונשים אותו". רמ"א: "מיהו מל"ג בעומר ואילך – הכל שרי" (היינו כשיטה הראשונה שהובאה בהקדמה).

מה שכתב השו"ע שמותר לארס ולקדש היינו בזמנם שהקידושין היו נעשים בנפרד לפני הנישואין, אבל בזמננו נוהגים שהקידושין (האירוסין) הם מתחת לחופה יחד עם הנישואין. אכן בזמננו נוהגים לעשות שידוכין לפני הקידושין והנישואין, וכתבו אחרונים שמותר לעשות שידוכין כולל סעודה בימי הספירה (שמא יקדמנו אחר), אבל לעשות ריקודים ומחולות נהגו איסור, וכל שכן בשאר ריקודים ומחולות של רשות בוודאי יש לזהר. אכן סעודת הרשות, כגון שמחת מריעות בלא ריקודים ומחולות ושמחות יתירות – מותר³³.

32. משנ"ב ס"ק א.

33. שו"ע הרב סעיף א, משנ"ב ס"ק ג.

כתב המשנ"ב³⁴ שאם נזדמן לו איזה ענין שצריך לברך עליו שהחיינו בימי הספירה – רשאי לברך.

אמנם בהרבה קהילות התפשט המנהג שאין מברכים "שהחיינו" בימי ספירת העומר (באותם ימים שנוהגים אבילות, כל קהילה לפי מנהגה)³⁵.

אין מסתפרים עד ל"ג בעומר (סעיף ב):

שו"ע: "נוהגים שלא להסתפר עד ל"ג בעומר, שאומרים שאז פסקו מלמות, ואין להסתפר עד יום ל"ד בבקר, אלא אם כן חל יום ל"ג ערב שבת שאז מסתפרים בו מפני כבוד השבת".

משנ"ב: לשיטה זו עיקר הפסקת המגיפה היתה בל"ג בעומר, אך ביום ל"ד גם כן מתו מעט, ולכן נהגו שלא להסתפר (ולישא) אפילו ביום ל"ג בעומר עצמו עד יום ל"ד בעומר לאחר הזריחה (שמקצת היום ככולו).

רמ"א: "ובמדינות אלו אין נוהגים כדבריו, אלא מסתפרים ביום ל"ג, ומרבים בו קצת שמחה, ואין אומרים בו תחנון. ואין להסתפר עד ל"ג בעצמו ולא מבערב. מיהו אם חל ביום ראשון, נוהגים להסתפר ביום שישי לכבוד שבת. ומי שהוא בעל ברית או מל בנו (כלומר בעלי הברית שהם הסנדק והמוהל ואבי הבן)³⁶, מותר להסתפר בספירה לכבוד המילה".

משנ"ב: לשיטה זו ביום ל"ג פסקו לגמרי מלמות, ולכן נוהגים אבילות עד לאחר הזריחה של יום ל"ג בעומר. ויש אחרונים שהקילו להסתפר כבר בליל ל"ג בעומר.

כל האמור עד כאן הוא על פי השיטה הראשונה שהובאה בהקדמה, ולקמן תובא גם השיטה השנייה (לגבי איסור תספורת, וכן לגבי איסור נישואין, שבאופן כללי שני האיסורים הולכים יחד מבחינת הזמן הנהוג).

מנהגים שונים לגבי הזמן שנוהגים בו אבילות (סעיף ג):

שו"ע: "יש נוהגים להסתפר בראש חדש אייר, וטעות הוא בידם".

משנ"ב: היינו שהנוהגים להפסיק את מנהגי האבילות בל"ג בעומר – אינם יכולים להקל בראש חודש אייר, שאי אפשר לתפוס את הקולות של שתי השיטות (כמבואר לעיל בהקדמה).

34. ס"ק ב.

35. ראה פסקי תשובות אות ב.

36. משנ"ב ס"ק יב.

רמ"א: "מיהו בהרבה מקומות נוהגים להסתפר עד ראש חדש אייר, ואותם לא יספרו מל"ג בעומר ואילך, אף על פי שמותר להסתפר בל"ג בעומר בעצמו. ואותם מקומות שנוהגים להסתפר מל"ג בעומר ואילך, לא יסתפרו כלל אחר פסח עד ל"ג בעומר. ולא ינהגו בעיר אחת מקצת (אנשים) מנהג זה ומקצת (אנשים) מנהג זה, משום לא תתגודדו, וכל שכן שאין לנהוג היתר בשתייהם".

משנ"ב: כוונת הרמ"א שהנוהגים להסתפר עד ר"ח אייר ועד בכלל – לא יסתפרו מל"ג בעומר ואילך עד ערב שבועות, ובמדינתנו המנהג שלא לישא ולא להסתפר מ-ל' בניסן עד היום הראשון של ימי ההגבלה (ג' סיון) לאחר הזריחה (למעט ל"ג בעומר).

המנעות מעשיית מלאכה בימי ספירת העומר אחר השקיעה (סעיף ד):

שו"ע: "נהגו הנשים (והוא הדין אנשים³⁷) שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת, משקיעת החמה ואילך".

משנ"ב: משום שתלמידי רבי עקיבא נקברו לאחר שקיעת החמה, והיו העם בטלים ממלאכה. וטעם נוסף משום שכתוב לגבי ספירת העומר "שבע שבתות", ויש בכך רמז שבזמן הספירה יש לשבות ממלאכה, ולפי טעם זה לאחר שאדם ספר ספירת העומר – מותר לעשות מלאכה (בשו"ע הרב³⁸ הביא רק את הטעם השני, וכתב שהמנהג הוא לשבות ממלאכה בזמן הספירה בלבד, והיינו מהשקיעה עד לאחר שיספור, ונשים שאינן סופרות אפשר שיש להן לשבות ממלאכה כל הלילה).

37. שו"ע הרב סעיף ט, משנ"ב ס"ק יח.

38. שם.